

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ЯК ЗАПОРУКА УНИКНЕННЯ БАНКРУТСТВА

У статті надано визначення банкрутства сільськогосподарських підприємств як кінцевої стадії фінансової нестабільності. Проведено уточнення змісту фінансової стійкості підприємства. Визначена роль фінансової стійкості у діяльності суб'єктів господарювання. Виявлені особливості та розглянуті основні етапи формування фінансової стійкості підприємств сільського господарства. Основним завданням фінансової стабілізації визначено послідовне подолання проявів кризових явищ.

Ключові слова: банкрутство, фінансовий стан, фінансова стійкість, стабілізація, криза, сільськогосподарське підприємство.

A. S. KOVALENKO

National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

FORMATION OF FINANCIAL STABILITY AS A KEY TO AVOID BANKRUPTCY

The analysis of the bankruptcy interpretations and the insolvency of author's definition of farm bankruptcy as the final stage of financial instability are provided in the article. A clarification of the content of financial stability of the company is conducted. It is proved that the foundation of financial stability is the ability to effectively extended reproduction. The role of financial stability in the business entities is defined. The basic objectives of financial stability are detected. The basic features and stages of financial sustainability of agricultural enterprises are underlined. The main objective of financial stability is defined as overcoming of the manifestations of the crisis. The need to find appropriate methodological support to the particularities of the flow of financial processes in agriculture is underlined.

Keywords: bankruptcy, financial condition, financial stability, stabilization, crisis, agricultural enterprise.

Постановка проблеми. Протікання ринкових процесів супроводжуються частими спалахами кризових явищ та втратою фінансової стійкості українськими підприємствами. Особливо гостро подібна ситуація позначається на підприємствах сільського господарства, однієї з базових галузей фінансового наповнення бюджету України. Втрата ліквідності, недоотримання прибутку, проблематичність розрахунків за зобов'язаннями та інші фінансові негаразди призводять до суттєвих порушень функціонування й нерідко спричиняють банкрутство. Тож потреба у пошуку вчасних заходів з формування фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств не підлягає сумніву.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Трактуються сутності фінансової стійкості та особливості її формування у процесі попередження чи подолання банкрутства досліджувалися багатьма вітчизняними [1–14] та іноземними [15–18] вченими. Проте бачення науковців потребують подальшого доповнення у відповідності до викликів кризової економіки України та зважаючи на галузеві особливості діяльності сільськогосподарських підприємств.

Мета та завдання. Метою статті є виявлення особливостей формування фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств з метою уникнення банкрутства.

Відповідно до мети були встановлені наступні завдання:

1) надати визначення банкрутству сільськогосподарських підприємств як кінцевій стадії фінансової нестабільності;

2) уточнити зміст фінансової стійкості підприємства;

3) виявити особливості формування фінансової стійкості підприємств сільського господарства.

Основний матеріал. Фінансовий стан будь-якого суб'єкта господарювання є якісним вираженням усіх аспектів виробничо-господарської діяльності через систему кількісних характеристик з метою прийняття рішень щодо уникнення негативних тенденцій і пошуку резервів подальшого розвитку. Умови ринку передбачають, що фінансовий стан прямо залежить від результатів підприємницької діяльності. Якщо господарська діяльність забезпечує прибуток, то утворюються додаткові джерела коштів, які в кінцевому результаті сприяють зміцненню фінансової стійкості, у протилежному випадку виникає ймовірність настання кризи та банкрутства.

Визначення поняття «банкрутство» у законодавстві України [19, 20] пов'язані, у першу чергу, із застосуванням ліквідаційної процедури, а отже передбачають неминучість втрати будь-якої можливості фінансової стабілізації. Більшість представників наукового співтовариства [21, 22] ключовим моментом виділяють «неспроможність», тобто неможливість виконання підприємством своїх зобов'язань. Існуючі відмінності у трактуваннях можна пояснити розглядом процесу банкрутства з позиції різних стадій його протікання. Одні вчені більшу увагу привертають до першопричин – результату впливу ринкових механізмів, інші – на результативні (фінансові) ознаки діяльності самого підприємства. Дещо остеронь стоїть трактування банкрутства як методу нечесної конкурентної боротьби, проте воно не виражає

економічного змісту, а розглядає його лише як інструмент перерозподілу власності.

Тож можемо конкретизувати зміст категорії «банкрутство» як неможливість суб'єкта господарювання ефективно продовжувати власну підприємницьку діяльність, у тому числі й виконувати свої зобов'язання, через негативні наслідки кризи, що призвели до порушення фінансової стабільності, яка потребує системного вирішення, інакше ставить під загрозу подальше існування підприємства.

На стабільність протікання фінансових процесів мають вплив розмір власного капіталу, структура та вартість позикових засобів, власні оборотні кошти та структура запасів, загальна вартість активів, наявність чистого прибутку та можливість ним розпоряджатися. Зміни будь-якого з важелів впливу можуть призвести до появи кризових явищ, а отже й до коливань фінансової стійкості.

Основою фінансової стійкості є можливість ефективного розширеного відтворення. Необхідне фінансове забезпечення можна сформуванати лише за умови ефективної діяльності та отримання прибутку. Прибутковість діяльності може забезпечувати залучення, а головне, повернення кредитних коштів, а також впливати на структуру активів, забезпечуючи їх маневрування.

На нашу думку, фінансова стійкість – це стан, за якого суб'єкт господарювання має можливість вільно маневрувати власними та/чи, за потреби, залученими коштами, забезпечуючи розширення та оновлення діяльності, за умови збереження фінансової незалежності та гарантованого покриття зобов'язань у довгостроковій перспективі. Таким чином, визнання підприємства фінансово стійким передбачає:

- 1) наявність вільних власних коштів (прибутку), а отже ефективної господарської діяльності;
- 2) можливість залучення зовнішнього фінансування за умови достатнього рівня кредитоспроможності;
- 3) вчасні розрахунки за зобов'язаннями;
- 4) фінансування постійного розширеного відтворення та оновлення з метою нарощення власного капіталу.

Дане трактування робить наголос на ефективному використанні та нарощенні капіталу, що є кінцевою метою підприємницької діяльності будь-якого підприємства, а отже підтверджує його значущість.

Запровадження заходів з визначення та формування фінансової стійкості підприємства є основним складовим елементом процесу фінансової стабілізації, яке, на думку автора, слід трактувати як послідовний процес виведення підприємства з кризового фінансового стану до досягнення нормативного рівня фінансової стійкості, шляхом запровадження стабілізаційних заходів (рис. 1).

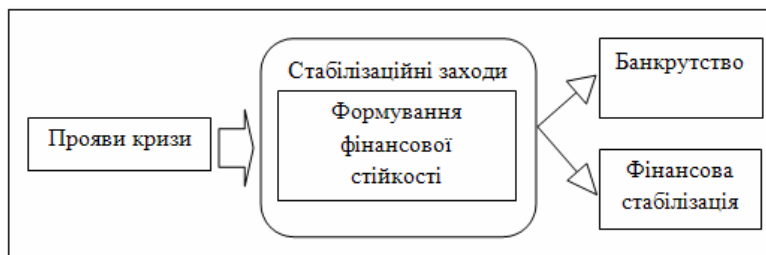

Рис. 1. Роль фінансової стійкості у діяльності підприємства

Метою оцінки фінансової стійкості є визначення ризиків, пов'язаних з можливою появою кризових ситуацій, та розробка на їх основі відповідних стабілізаційних заходів з метою досягнення фінансової рівноваги на нарощення капіталу підприємства.

Процес формування фінансової стійкості пропонується розглядати, як комплекс послідовних етапів: інформаційного, діагностичного, аналітичного та стратегічного (блоку заходів фінансової стабілізації) (рис. 2.).

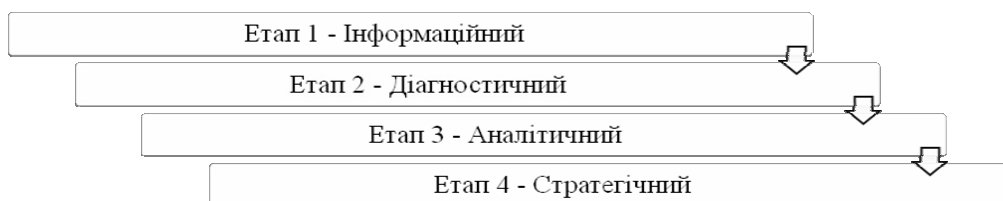

Рис. 2. Процес формування фінансової стійкості підприємств сільського господарства

Перший етап передбачає моніторинг фінансового стану шляхом добору первинних джерел інформації, їх обробки та систематизації за релевантністю у прийнятті рішень.

На етапі діагностики проводяться розрахунки та формування висновків щодо отриманих результатів. Більшість методичних рекомендацій пропонують такі системи оцінювання, що мають

аналітико-ретроспективний, ситуаційний характер, засновані на мультиплікативному дискримінантному аналізі. Проте такі методики нерідко мають високу чутливість до зміни одного із показників, що може загрожувати адекватності розрахунків. До того ж переважна більшість методів діагностики не має прив'язки до галузевих особливостей ведення господарювання. Тож на даному етапі важливо правильно підійти до вибору методичних підходів, відповідно до особливостей протікання процесів тієї чи іншої галузі.

Важливими є не тільки релевантно обрані вихідні дані та відповідне методичне забезпечення, а й точна аналітична оцінка результатів проведених розрахунків. Таким чином, третій етап є базовою фазою стабілізаційних заходів, етапом правильної інтерпретації відхилень, коливань та динаміки показників, а отже й прийняттям чітких виважених рішень з формування компонентів фінансової стійкості підприємства.

Метою останнього етапу фінансової стабілізації є забезпечення фінансової стійкості. Прийняті рішення необхідно реалізувати через створення фінансової стратегії відтворення фінансових ресурсів. Такий процес вимагає визначення завдань, програми заходів фінансового оздоровлення, пріоритетних напрямків діяльності відповідно до галузевої приналежності підприємства та особливостей протікання процесів у ньому.

Висновки. Уникнення банкрутства та досягнення фінансової стійкості підприємства – запорука ефективної діяльності підприємства у довгостроковій перспективі. Основним завданням фінансової стабілізації є послідовне подолання проявів кризових явищ.

Перспективи подальших досліджень. Напрямами подальших наукових досліджень автор вважає аналіз та удосконалення методичного забезпечення проведення стабілізаційних заходів на підприємствах сільського господарства у відповідності до галузевих особливостей.

Література

1. Лахтіонова Л.А. Поняття фінансової стійкості суб'єктів господарювання / Л.А. Лахтіонова // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит в епоху глобальних змін : міжнар. наук.-практ. конф., 23 жовтня 2009 р. – К. : КНЕУ, ФПБАУ, 2009. – 582 с.
2. Олійник О. В. Циклічність відтворювального процесу в сільському господарстві : [монографія] / О. В. Олійник. – Харків, 2005. – 322 с.
3. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз : [навч. посіб. / Ю.С. Цал-Цалко. – 2-е вид., перероб. і доп.]. – К. : ЦУЛ, 2002. – 360 с.
4. Усатюк К. К. Фінансова стійкість підприємства / К. К. Усатюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – С. 198–200.
5. Наумова Л.Ю. Фінансова стійкість підприємств аграрного сектору економіки як фактор стабілізації фінансової системи України / Л.Ю. Наумова // Фінансова система України : збірник наукових праць. – Острог : Видавництво НаУ „Острозька академія”, 2006. – Вип. 8. – Ч. 2. – С. 270–278.
6. Зинов'єв Ф.В. Формування фінансово-економічної стійкості аграрних підприємств України / Ф.В. Зинов'єв, Є.Ю. Лагода // Держава та регіони. – 2008. – № 5. – С. 68–74.
7. Слободян Н. Г. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах: методологія і практика / Наталія Геннадіївна Слободян // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет ; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”. – 2014. – Том 18. – № 2. – С. 239–245. – ISSN 1993-0259.
8. Заюкова М. С. Теорія фінансової стійкості підприємства : [монографія] / М. С. Заюкова, О. В. Мороз та ін. ; за ред. М. С. Заюкової. – Вінниця : УНІВЕРСУМ, 2004. – 155 с.
9. Клюс Ю.І. Вплив інноваційної привабливості підприємства на економічну стійкість його діяльності : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / Ю.І. Клюс / Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, 2011. – 19 с.
10. Шевчук О. Д. Фінансова стійкість сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / О. Д. Шевчук. – Національний аграрний університет, 2007. – 20 с.
11. Кіндрат О.В. Фінансова стійкість – компонентна складова комплексної характеристики фінансового стану підприємства / О.В. Кіндрат // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України : зб. наук.-техн. праць. – 2011. – Вип. 21.14. – С. 216–222.
12. Тридід О.М. Оцінювання фінансової стійкості підприємства : [монографія] / О.М. Тридід, К.В. Орехова. – К. : УБС НБУ, 2010. – 143 с.
13. Елецких С.Я. Управление финансовой устойчивостью предприятия / С.Я. Елецких. – Краматорск : ДГМА, 2010. – 180 с.
14. Шиян Д.В. Комплексна оцінка фінансового стану галузей економіки / Д.В. Шиян. – Фінанси України. – 2002. – № 2. – С. 56.
15. Ковалев В. В. Финансовый анализ. Управление капиталом. Анализ отчетности. Выбор инвестиций / В.В. Ковалев. – 2-е изд. – М. : Финансы и статистика, 1998. – 512 с.

16. Шеремет А.Д. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия : учебник / А.Д. Шеремет. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 357 с.
17. K. Maler, Economic Theory and Enviromental Degradation: a Survey of Some Problems. Revista de Analisis Economico. 1990. Vol. 5. P. 7–17.
18. Бернштейн Л.А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация / Бернштейн Л.А. ; [пер. с англ. / науч. ред. перевод. И.И. Елисеева. гл. ред. серии Я.В. Соколов]. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 624 с.
19. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : закон України № 2343-ХІІ (в редакції Закону № 4212-VI від 22.12.2012 року) // Голос України. – 18.01.2012. – № 8–9.
20. Господарський кодекс України : станом на 16 січн. 2003 р. / Верховна рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2003. – 144 с.
21. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : [монографія] / О.О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2004. – 268 с.
22. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз теорія і практика / О. Я. Базилінська. – К., 2011. – С. 107–117.

Надійшла 11.09.2015; рецензент: д. е. н. Краснокутська Н. С.